

Cuiavian University in Wloclawek

International scientific and practical conference

**PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY
IN THE MODERN WORLD:
INTERACTION VECTORS**

May 28–29, 2021

**Wloclawek,
Republic of Poland
2021**

International scientific and practical conference «Pedagogy and psychology in the modern world: interaction vectors» : conference proceedings, May 28–29, 2021. Wloclawek: «Baltija Publishing». 152 pages.

ORGANISING COMMITTEE

Dr **Elżbieta Nowakowska**, Cuiavian University in Wloclawek;

Dr **Adam Pieńkowski**, Cuiavian University in Wloclawek.

Each author is responsible for content and formation of his/her materials.

The reference is mandatory in case of republishing or citation.

CONTENTS

GENERAL PSYCHOLOGY AND PSYCHOLOGY OF PERSONALITY

Особливості розвитку особистісної компетентності практичних психологів	
Вознюк А. В.	7
Аналіз результатів дослідження рівня агресивності підлітків	
Разводова Т. О.	11
Можливості компенсації негативних наслідків емоційної депривації у прийомних дітей молодшого шкільного віку	
Цумарєва Н. В.	14

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEMS IN EDUCATION

Особливості розвитку просторового мислення	
Артемьєва І. С., Нікітіна Т. В.	19
Психолого-педагогічні аспекти формування «soft skills» у молодших школярів в процесі гри	
Лук'янченко О. М., Васютіна Т. М., Кондратюк О. М.	23
Категоріальне визначення суб'єкта спортивної діяльності	
Тарасова Н. В.	27

PEDAGOGICAL AND CORRECTIONAL PSYCHOLOGY

Психологічна корекція агресивності підлітків засобами арт-терапії	
Дзюба Т. М.	32
Розвиток інклюзивної компетентності корекційних педагогів у волонтерській роботі з дітьми з психофізичними особливостями	
Омельченко М. С., Кузнецова Т. Г.	35
Pedagogical technology of formation of social and living skills by senior preschool children with cerebral palsy	
Romenska T. G.	39

SOCIAL AND LEGAL PSYCHOLOGY

Образ соціуму в осіб з різним типом життєвого сценарію	
Васюк К. М.	44
Моделі формування асертивної поведінки	
Марчук Л. М.	47

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEMS IN EDUCATION

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-4>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ

Артемьєва І. С.

*кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри технологічної та професійної освіти
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»*

Нікітіна Т. В.

*магістрантка кафедри технологічної та професійної освіти
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна*

Входження України до світового економічного простору затребувало динамічної розбудови вітчизняного дизайну, який, за ствердженням А. П. Бредіхіна, є ключовим елементом сучасної економічної політики будь-якої держави, який забезпечує її стійкість і конкурентні переваги на світовому ринку, та необхідним і важливим «двигуном» економіки країни. Запорукою ефективного розвитку сфери дизайну є забезпечення якісної професійної підготовки фахівців відповідного профілю [2].

На підставі вивчення обширу науково-педагогічної літератури (Ю. А. Адоньєва, О. В. Арефьєва, У. В. Арістова, Н. С. Жданова, І. В. Заргарян, В. І. Земцова, С. М. Кожуховська, Л. В. Оружа, В. Ф. Прусак, А. Ю. Семенюк, М. С. Соколов, О. О. Фурса, О. С. Шкіль та ін.) встановлено, що професійна підготовка майбутнього дизайнера – це динамічний процес формування в майбутнього фахівця-дизайнера сукупності знань, умінь і навичок, комплексу професійно важливих якостей особистості дизайнера,

сформованість яких дозволить фахівцю в галузі дизайну результативно

виконувати професійну діяльність відповідного напрямку.

Однією із професійно важливих якостей особистості дизайнера є сформованість у нього просторового мислення, розвиненість якого відіграє важливу роль у професійній діяльності дизайнера [8].

Встановлюючи значущість сформованості просторового мислення для професійної діяльності дизайнера Ю. А. Устіменко [7], А. В. Щеглов [8] наголошують, що дизайнер у своїй професійній діяльності має постійно розв'язувати низку завдань, які вимагають орієнтації у видимому або уявному просторі й аналізу просторових властивостей щодо реальних об'єктів або графічних зображень. Розв'язання цих завдань спирається на зоровий образ, який є оперативною одиницею просторового мислення та має свої особливості та відмінності від інших образів, що відображають реальні властивості предметів. Саме вміння мислити в системі цих зорових образів й характеризує просторове мислення. Несформованість просторового мислення дизайнера стане йому на заваді майстерного виконання професійної дизайн-діяльності [7].

Результати досліджень низки науковців (Л. І. Кравцова, І. І. Кострубова, Г. В. Кузнецова, М. Н. Марченко, К. А. Мелкоян, Ю. А. Устіменко, А. В. Щеглов та ін.), власних спостережень свідчать, що в третини молоді, яка розпочинає навчання в закладах вищої освіти, зокрема, за напрямом підготовки «Дизайн», спостерігається достатньо низький рівень розвитку просторового мислення, що ускладнює процес формування в них просторового мислення як професійно важливої якості особистості дизайнера впродовж професійної підготовки в закладах вищої освіти. Згідно висновків Г. В. Кузнецової [5], А. В. Щеглова [8] така ситуація склалася через неналежний рівень розвитку просторового мислення молодих осіб в процесі їхньої шкільної підготовки.

Про недосконалість процесу розвитку просторового мислення учнів під час їхнього навчання в школі також наголошують Є. А. Єрмак [3], В. Ю. Щербакова [9], І. С. Якіманська [10] та ін. Вчені відзначають, що одна з головних причин існування прогалин у формуванні просторового мислення школярів є неврахування в процесі шкільного навчання психологічних закономірностей розвитку просторового мислення.

Як підкреслює в своєму дослідженні Т. А. Баданова [1], саме врахування психологічних закономірностей розвитку просторового мислення в процесі цілеспрямованого навчання є необхідною умовою гармонійного розвитку просторового мислення.

Докладному вивченню психологічних закономірностей розвитку просторового мислення присвятили свої наукові праці І. Я. Каплунович [4], О. А. Новікова [6]. За визначенням ученого-психолога І. Я. Кап-

луновича *просторове мислення* є складним психічним утворенням, яке складається з підструктур, які виявляються в онтогенезі в психологічно обумовленій закономірній послідовності, а саме: *топологічних* (які сприяють встановленню загальної форми об'єкта за його зовнішнім контуром), *проективних* (які дозволяють розпізнавати, уявляти, оперувати і орієнтуватися поміж просторових об'єктів або їхніх графічних зображень з будь-якої точки відліку), *порядкових* (які виявляють розташування просторових властивостей в об'єкті), *метричних* (які дозволяють визначати числові значення величин об'єктів і здійснювати їхні кількісні перетворення), *алгебраїчних* (які дозволяють дотримуватися законів композиції, встановлювати оборотність просторових перетворень, «згортати» їх, замінювати кілька операцій однією). В свою чергу, як доведено науковцем, розвиток просторового мислення здійснюється за рахунок диференціації та формування підструктур просторового мислення, яке має відповідати закономірним етапам їхнього становлення в онтогенезі: від топологічних до проєктивних і подалі до алгебраїчних. І. Я. Каплуновичем встановлено, що диференціація основних підструктур просторового мислення закінчується до п'ятнадцяти років і забезпечує лише початковий рівень розвитку просторового мислення. Саме після п'ятнадцяти років відбувається процес інтеграції основних підструктур, який забезпечує наявність високого рівня розвитку просторового мислення [4]. Згідно висновків І. Я. Каплуновича, початковий рівень розвитку просторового мислення є достатнім для непрофесійної діяльності, високий рівень сформованості просторового мислення є необхідною умовою майстерного виконання професійної діяльності.

Відтак, врахування психологічних закономірностей розвитку підструктур просторового мислення як у процесі шкільного навчання, що забезпечить гармонійний розвиток початкового рівня просторового мислення в цілому, так і в процесі навчання в закладах вищої освіти, зокрема за напрямом підготовки «Дизайн», де формування цього специфічного виду розумової діяльності має здійснюватися з опорою на початковий рівень його розвитку, забезпечить високий рівень сформованості просторового мислення, що надасть змогу фахівцям, в тому числі фахівцям-дизайнерам, кваліфіковано виконувати власну професійну діяльність.

Література:

1. Баданова Т. А. Методика формирования пространственного мышления учащихся при изучении геометрии на основе синергетического подхода: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Москва, 2009. 23 с.

2. Бредихин А. П. Современное состояние дизайна и дизайн-образования в России: проблемы, тенденции, перспективы развития. *Дизайн и дизайн-образование в поликультурном пространстве современности*: междуна­род. науч.-практич. конф. / под ред. А. П. Бредихина. Курск: Курский гос. ун-т, 2010. С.8–14.

3. Ермак Е. А. Развитие пространственного мышления при изучении геометрии: учеб. пособие. Псков: Псковский гос. ун-т, 2014. 47 с.

4. Каплунович И. Я. Психологические закономерности развития пространственного мышления. URL: <https://hr-portal.ru/article/psihologicheskie-zakonomernosti-razvitiya-prostranstvennogo-myshleniya> (дата звернения: 12.04.2021).

5. Кузнецова Г. В., Кравцова Л. И., Кострубова И. И. К вопросу повышения качества знаний студентов технических вузов по графическим дисциплинам. *Успехи современного естествознания*. 2010. № 9. С. 159–160. URL: <http://natural-sciences.ru/ru/article/view?id=8857> (дата звернения: 16.04.2021).

6. Новікова О. А. Психологічні закономірності розвитку просторового мислення. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*: збірник наукових праць. 2007. № 3(5). С. 157–166.

7. Устименко Ю. А. Развитие пространственного мышления студентов-дизайнеров в процессе обучения трехмерной компьютерной графике. URL: <https://sworld.com.ua/index.php/pedagogy-psychology-and-sociology-113/theory-and-methods-of-studying-education-and-training-113/16675-113-0508> (дата звернення: 12.04.2021).

8. Щеглов А. В. Развитие пространственного мышления студентов средствами наглядности в дизайн-образовании. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-prostranstvennogo-myshleniya-studentov-sredstvami-naglyadnosti-v-dizayn-obrazovanii/viewer> (дата звернення: 12.03.2021).

9. Щербакова В. Ю. Формирование пространственного мышления школьников на уроках черчения: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Москва, 2005. 16 с.

10. Якиманская И. С. Развитие пространственного мышления школьников. Москва: Педагогика, 1980. 240 с.